

*У спеціалізовану вчену раду Д 35.051.03
у Львівському національному
університеті імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Павич Христини Миронівни

**на тему «Закриття кримінального провадження судом першої інстанції»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Одним із принципів державної політики в Україні є забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах із державою. Побудова правової держави має на меті створення такої правової системи, при якій особа не буде зазнавати обмежень, не передбачених законом, і завжди буде мати можливість правовим шляхом захистити свої права та інтереси.

Закриття кримінального провадження згідно з нормами чинного Кримінального процесуального кодексу України, прийнятого з урахуванням міжнародних правових документів із захисту прав людини, рекомендацій багатьох експертів та інституцій, практики законодавців демократичних країн Європи, є різновидом процесуальних засобів досягнення завдань кримінального судочинства. Воно ставить за мету: захистити громадянина від необґрунтованого обмеження прав, реабілітувати особу, якій незаконно висунуто обвинувачення, забезпечити невідворотність відповідальності особи, яка вчинила діяння, що містить ознаки кримінального правопорушення, за наявності підстав для її звільнення від кримінальної відповідальності та вжиття щодо неї заходів громадського впливу.

Водночас слід констатувати, що чимало питань, які стосуються правової природи підстав закриття кримінального провадження, особливостей закриття кримінального провадження за результатами підготовчого провадження та судового розгляду, розробки наукових та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині регулювання діяльності суду щодо закриття кримінального провадження, залишаються дослідженими недостатньо. Попередні наукові дослідження та прийняті на їх основі практичні рекомендації не могли враховувати сучасного стану кримінального процесуального законодавства та судової практики, а відтак не є на сьогодні актуальними.

З огляду на вказані аргументи є всі підстави погодитися із вибором теми дисертаційного дослідження як гостро актуального аспекту теорії та практики кримінального провадження України.

Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність забезпечено тим, що автором в повній мірі враховано чинне національне законодавство, його офіційні та інші тлумачення, досліджено історичні пам'ятки права, використано джерела міжнародного права та іноземне законодавство, національну судову практику.

Теоретичні висновки зроблено з урахуванням результатів вивчення достатнього масиву емпіричних даних (зокрема, практика Європейського суду з прав людини, матеріали вивчених 210 кримінальних проваджень, розглянутих і вирішених місцевими судами Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей в період 2012-2016 рр., результати анкетування, одержані в ході опитування 65 суддів, 32 прокурорів та 33 адвокатів).

Вказана емпірична база дозволила виділити проблемні аспекти закриття кримінального провадження судом першої інстанції та зробити обґрунтовані висновки і узагальнення, низку слушних пропозицій по удосконаленню КПК України.

Використання в дисертаційній роботі 278 джерел права, класичних та сучасних наукових праць вітчизняних та зарубіжних правознавців, матеріалів судової практики надало аргументований характер усіх узагальнень, висновкам та пропозиціям, сформульованим автором.

В роботі комплексно досліджено норми інституту закриття кримінального провадження судом, теоретичних та практичних проблем його правового регулювання. Автором дисертації опрацьовано широке коло теоретичних та прикладних питань, що торкаються інституту закриття кримінального провадження, здійснено низку узагальнень та авторських визначень, запропоновано власне бачення шляхів подальшого удосконалення законодавчого регулювання цього інституту та практики правозастосування.

До здобутків автора роботи слід віднести:

1) аналіз історії становлення та розвитку інституту закриття кримінального провадження судом, виокремлення тенденції та суть змін вітчизняного кримінального процесуального законодавства у цій сфері;

2) з'ясування сутності, поняття та значення підстав закриття кримінального провадження судом, проведення їх систематизації та класифікації;

3) дослідження нормативно-правового регулювання та реалізації норм, що регулюють закриття кримінального провадження судом, у законодавстві інших держав;

4) дослідження сутності та значення підготовчого провадження, аналізу діяльності суду в підготовчому провадженні, пов'язаної із закриттям кримінального провадження, визначення особливостей закриття за кожною із передбачених законодавцем підстав закриття кримінального провадження в підготовчому судовому засіданні;

5) дослідження порядку закриття кримінального провадження за результатами судового розгляду кримінального провадження;

6) визначення на основі аналізу практики застосування інституту закриття кримінального провадження проблемних питань та окреслення шляхів їх вирішення;

7) формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства України в частині закриття кримінального провадження судом.

Пізнавальне значення має підрозділ 1.1. дисертації, у якому ґрунтовно проаналізовано пам'ятки історії становлення та розвитку норм законодавства, яке діяло в той чи інший історичний період.

Автор належну увагу присвятила дослідженню запропонованих у вітчизняній кримінально-процесуальній науці доктринальних поглядів щодо закриття кримінального провадження, розкрила його сутність та значення.

У роботі широко застосовано порівняльно-правовий метод дослідження і наведено цікавий досвід нормативно-правового регулювання та реалізації норм інституту закриття кримінального провадження судом у законодавстві зарубіжних держав, зокрема у Великобританії, Північній Ірландії, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії (стор. 55-60 дисертації), Франції (стор. 61-62 дисертації), Іспанії (стор. 62 дисертації), ФРН (стор. 63-64 дисертації), Австрії (стор. 65 дисертації), Угорщині (стор. 66 дисертації), Чехії (стор. 66-67 дисертації), Польщі (стор. 67-68 дисертації) та країнах СНД (Молдова, Казахстан, Білорусь, Киргизія (стор. 68-73 дисертації), що був творчо використаний для подолання прогалин та удосконалення чинного законодавства.

Автором проаналізовано різноманітні підходи і класифікації підстав закриття кримінального провадження судом, слушно констатовано, що кожна з них тією чи іншою мірою має свої переваги і недоліки, розмежовано підстави закриття кримінального провадження та підстави звільнення від кримінальної відповідальності, а також запропоновано їх авторське визначення (стор. 83-84 дисертації; стор. 7 автореферату).

Значне теоретичне та практичне значення має аналіз та характеристика окремих підстав закриття кримінального провадження судом.

Обґрунтовано доведено доцільність закріплення на законодавчому рівні вичерпного переліку документів на підтвердження факту смерті особи та визначено, що єдиними документами на підтвердження смерті особи є видане у встановленому законом порядку свідоцтво про жмень або актовий запис (витяг з нього) (стор. 98 дисертації, стор. 8 автореферату).

Автором здійснено ґрунтовне дослідження закриття кримінального провадження за результатами підготовчого судового провадження та за результатами судового провадження, обґрунтовано доцільність розширення повноважень суду в частині примирення сторін на стадії підготовчого провадження (розд. 3 дисертації; стор. 15 автореферату).

Виваженими та аргументованими є пропозиції автора щодо доповнення чинного КПК України статтею 284-1 «Порядок закриття кримінального провадження у випадку, якщо помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків. Якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого» (стор.

202 дисертації; внесення змін до частини 1 статті 340 КПК, якою регламентується відмова від підтримання державного обвинувачення; внесення змін до частини 5 статті 212 КК України.

Прикладене значення проведеного дослідження вбачається нами у конкретних науково-методичних рекомендаціях щодо закриття кримінального провадження за результатами підготовчого судового провадження, викладених у Додатку В (стор. 242-258 дисертації) та за результатами судового провадження (стор. 259-283 дисертації).

Слід вказати на належну апробацію результатів проведеного дослідження.

Положення та висновки дисертації були представлені на 7 науково-практичних конференціях (стор. 23 дисертації). Результати дисертації опубліковано у 6 наукових публікаціях, з яких 4 є науковими статтями у вітчизняних наукових фахових виданнях та дві – і іноземних періодичних наукових виданнях (стор. 23 дисертації, стор. 15-16 автореферату дисертації).

Автореферат точно передає зміст дисертації, відповідає усім вимогам.

В роботі, на нашу думку, мають місце і окремі дискусійні положення, недоліки, що заслуговують на обговорення.

1. На стор. 83-84 дисертації автор пропонує підстави закриття кримінального провадження поділяти матеріальні і процесуальні, а також окремо на підстави закриття кримінального провадження судом, критерієм чого є наявність підстав для кримінальної відповідальності. У свою чергу, у підрозділі 1.3. при аналізі підстав закриття кримінального провадження в зарубіжних країнах автор за таким критерієм наводить трьохчленну класифікацію: за матеріальними підставами, процесуальними та фактичними. Було б доцільно, на нашу думку, при класифікації взяти до уваги наведені позиції, так як, скажімо, смерть підозрюваного важко назвати процесуальною підставою закриття кримінального провадження, оскільки вона є фактом, який настає незалежно від волевиявлення чи бажання учасників кримінального процесу.

2. На стор. 162-163 дисертації автор, посилаючись на наказ Генерального прокурора № 4гн, а також на дисертацію Гурової О.Ю. (Єкатеринбург), підтримує думку про те, що відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення на підготовчому судовому засіданні є передчасною, оскільки прокурор під час розгляду справи судом повинен дослідити не лише наявні у кримінальному провадженні докази, а й використати всі передбачені законом засоби для доведення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, шляхом представлення нових доказів, що є можливим тільки за умови повного та глибокого дослідження всіх обставин кримінального провадження. На нашу думку, така позиція видається спірною, оскільки суд у будь-якій стадії процесу не має права давати юридичну оцінку діям прокурора, тим більше продовжувати розглядати справу без сторони обвинувачення. Згідно ч. 1 ст. 341 КПК обов'язок оцінити дії прокурора у такому випадку має прокурор вищого рівня. Згідно ч. 2 цієї статті, якщо керівник органу прокуратури,

прокурор вищого рівня відмовляє у погодженні постанови про відмову від підтримання державного обвинувачення, він усуває від участі в судовому розгляді прокурора, який ініціював таке питання, та самостійно бере участь у ньому як прокурор або доручає участь іншому прокуророві.

3. Аналізуючи підставу для закриття кримінального провадження «набрання чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою», автор доходить висновку, що вона є не реабілітуючою, оскільки залишаються у деяких випадках невирішеними питання цивільно-правового характеру. Така позиція видається спірною, оскільки у даному випадку особа реабілітується законом, а цивільно-правові питання не можуть тягнути за собою кримінальну відповідальність.

Перелічені тези складають підґрунтя для продовження роботи по удосконаленню законодавства, практики його застосування, розвитку науки кримінального процесу, передбачають проведення наукової дискусії під час захисту дисертації та наведення аргументів автором. Але вказані зауваження не применшують беззаперечних досягнень автора, суттєвого внеску Х.М. у теорію кримінального процесу.

Слід відзначити високу методологічну культуру дослідження, лінгвістичну та термінологічну коректність викладу роботи, наявність змістовних додатків, що ілюструють висновки, узагальнюють обґрунтовані у дисертації пропозиції автора. Вважаємо, що переважна більшість пропозицій, рекомендацій та висновків дисертанта можуть бути використані для удосконалення законодавства та практики його застосування, розвитку кримінально-процесуальної теорії, у навчальному процесі.

Таким чином, можна зробити загальний висновок про те, що дисертація Павич Христини Миронівни на тему «Закриття кримінального провадження судом першої інстанції» є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримано нові, достовірні результати, які в сукупності є вагомим внеском у кримінально-процесуальну науку і мають суттєве значення для розвитку побудови концептуальних засад системи ефективного судового захисту прав, свобод і законних інтересів особи. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

В.А. Савченко

15.02. 2018 року